

УДК 343.3/7

Світлана Сорока

Національний університет “Львівська політехніка”,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права і процесу
Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти
Svitlana.o.soroka@lpnu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9351-4531>

**НЕСАНКЦІОНОВАНЕ ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО
НАПРАВЛЕННЯ, ПЕРЕМІЩЕННЯ ЗБРОЇ, ОЗБРОЄННЯ ТА БОЙОВИХ
ПРИПАСІВ В УКРАЇНУ, РУХ, ПЕРЕМІЩЕННЯ АБО РОЗМІЩЕННЯ
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ЧИ ІНШИХ УТВОРЕНИХ ВІДПОВІДНО
ДО ЗАКОНІВ УКРАЇНИ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ, ВЧИНЕНЕ
В УМОВАХ ВОЄННОГО АБО НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ:
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

<http://doi.org/10.23939/law2023.37.291>

© Сорока С., 2023

Розглянуто кримінально-правовий аспект несанкціонованого поширення інформації про направлення, переміщення Зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення збройних сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану. Акцентовано, що з давніх часів людство потребує захисту від небезпечних посягань. Передусім ідеться про так звані абсолютні кримінальні правопорушення, серед яких головними виділялись вбивства, крадіжки, різного роду обмани тощо і які супроводжують людство протягом усієї історії його існування. З метою захисту себе від кримінальних правопорушень, людство в особі уповноваженого органу – держави – встановлює, які діяння є кримінальними правопорушеннями. З’ясовано, що криміналізація – це законодавче визнання тих чи інших діянь злочинними, встановлення за них кримінальної відповідальності, яка є вагомим елементом правової політики, оскільки встановлює, які з діянь є кримінальними правопорушеннями. Визначено певні критерії криміналізації. Проаналізовано, що в умовах військового вторгнення в Україну країни-агресора вкрай гостро постала проблема щодо недостатності кримінально-правових норм, які підлягають застосуванню в умовах війни. Тому Законом України № 2160-IX від 24 березня 2022 р. “Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації та направлення переміщеної зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненому в умовах воєнного або надзвичайного стану” внесено зміни до Кримінального та Кримінального процесуального ко-

дексів України, який набрав чинності 27 березня 2022 р. Так, розділ I Особливої частини “Злочини проти основ національної безпеки України” Кримінального кодексу України доповнено ст. 114-2. Розкрито об’єктивні і суб’єктивні ознаки злочину, передбаченого ст. 114-2 КК України. Зроблено висновок, що криміналізація розглянутого злочину відповідає повноваженням держави визнавати суспільно-небезпечним та кримінально-караним діяння, вчинене в умовах воєнного стану, і передбачати за нього кримінальну відповідальність.

Ключові слова: криміналізація, воєнний стан, надзвичайний стан, зброя, озброєння, бойові припаси, Збройні сили України, військові формування.

Постановка проблеми. З давніх часів людство потребує захисту від небезпечних посягань. Передусім зазначається про так звані абсолютні кримінальні правопорушення, серед яких головними виділялись вбивства, крадіжки, різного роду обману тощо і які супроводжують людство протягом усієї історії його існування. З метою захисту себе від кримінальних правопорушень, людство в особі уповноваженого органу (держави) встановлює, які діяння є кримінальними правопорушеннями.

Герберт Паркер вважав, що “визначення злочину є невідворотно тавтологічним. Злочином є все, що формально і авторитетно визначене як кримінальне, злочин є діянням, за яке можуть настати наслідки, формально визначені як кримінально карані” [1, с. 18, 19]. Проте, на нашу думку, повністю з думкою науковця погодитись неможливо, оскільки мають існувати певні критерії, якими повинен керуватися законодавець, визнаючи те чи інше діяння кримінальним правопорушенням.

Отже, законодавче визнання тих чи інших діянь злочинними, встановлення за них кримінальної відповідальності називається криміналізацією. Таким чином, криміналізація – це вагомий елемент правової політики, що встановлює, які з діянь є кримінальними правопорушеннями. Конкретними критеріями криміналізації є:

- виконання Українською державою вимог загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права;
- забезпечення державою захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина;
- посилення охорони певних правових ролей, визначених конституційними та органічними законодавчими положеннями;
- об’єктивно встановлена та науково підтверджена інтенсивність протиправної поведінки, що визначає поширеність, повторюваність, суспільну небезпечність протиправних діянь [2]. Проте перелік цих критеріїв не є вичерпним. Також, на нашу думку, доцільно погодитись із позицією О. Мурашина, який справедливо підкреслює, що основними імпульсами законотворчості є суспільно значуща проблема, гостра соціальна ситуація, невирішені питання – те, що має велике значення для більшості людей, для держави загалом. Мистецтво законотворчості в тому і полягає, зазначає автор, щоб, по-перше, вчасно, а по-друге, точно, адекватними правовими засобами відреагувати на суспільний “виклик”, “зняти” гостроту ситуації [3, с. 179].

Отже, криміналізація окремих діянь і розміщення їх в Розділі “Злочини проти основ національної безпеки України” під час повномасштабного вторгнення російської федерації є актуальним і своєчасним.

Аналіз дослідження проблеми. Дослідженням даної проблеми займалися В. Грищук, О. Дудоров, О. Мурашин, М. Панов, М. Хавронюк та ін.

Мета статті. Розкрити кримінально-правові аспекти несанкціонованого поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Виклад основного матеріалу. 24 лютого 2022 року початий відкритий воєнний напад російської федерації на територію України і був введений воєнний стан. Із першого дня війни завдяки соціальним мережам та месенджером ми отримували з неофіційних джерел дуже багато інформації про переміщення військ противника, а також про переміщення захисників України. На неодноразові попередження військових про небезпеку поширення такої інформації деякі громадяни не реагували, що призвело до тяжких наслідків, а саме загинули люди, пошкоджені інфраструктури. Так, в умовах військового вторгнення в Україну країни-агресора вкрай гостро постала проблема щодо недостатності кримінально-правових норм, які підлягають застосуванню в умовах війни. Тому Законом України від № 2160-IX 24 березня 2022 р. “Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації та направлення переміщеної зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненому в умовах воєнного або надзвичайного стану” внесено зміни до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України, який набрав чинності 27 березня 2022 року. Так, розділ I Особливої частини “Злочини проти основ національної безпеки України” Кримінального кодексу України доповнено статтею 114-2. Проте в квітні 2022 року був прийнятий Закон № 2178-IX, яким було внесено зміни до ст. 114-2 КК України. Таким чином, з 27 березня до 12 квітня 2022 р. і потім, починаючи з 13 квітня 2022 р., діяли дві дещо різні редакції ст. 114-2 КК. При цьому перша редакція передбачала більш широке коло протиправних діянь. Тому, з огляду на положення ч. 1 ст. 5 КК щодо зворотної дії закону в часі, якщо особа в період з 27 березня по 12 квітня 2022 р. поширила інформацію про переміщення територією України зброї, взявши її з відкритого доступу, де вона була розміщена, наприклад Службою безпеки України, відповідальність особи виключається, бо після 12 квітня 2022 р. таке діяння перестало бути кримінально караним [4]. Отже, розглянемо об’єктивні і суб’єктивні ознаки даного складу злочину.

Родовий об’єкт – суспільні відносини з охорони основ національної безпеки України.

Безпосередній об’єкт – зовнішня безпека України, її суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність, обороноздатність, державна, економічна чи інформаційна безпека.

Формами прояву об’єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 114-2 КК України, є:

1. Поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, зокрема про їх переміщення територією України, якщо така інформація не розміщувалася (не поширювалася) у відкритому доступі Генеральним штабом Збройних сил України, Міністерством оборони України, Головним управлінням розвідки Міністерства оборони України чи Службою безпеки України або в офіційних джерелах країн-партнерів, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану (ч. 1).

2. Поширення інформації про переміщення, рух або розташування Збройних сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, за можливості їх ідентифікації на місцевості, якщо така інформація не розміщувалася у відкритому доступі Генеральним штабом Збройних сил України, Міністерством оборони України або іншими уповноваженими державними органами, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану (ч. 2) [5].

Несанкціонованим поширення інформації є тоді, коли відповідна інформація попередньо не була розміщена (поширена) у відкритому доступі визначеними суб’єктами. Поширення інформації може відбуватись будь-яким способом: передача інформації стороннім особам, публікації у пресі, розповсюдження шляхом повідомлення по телебаченню чи радіо, розміщення фото і відео в мережі Інтернет, недотримання правил збереження інформації, що дало змогу стороннім особам отримати доступ до цієї інформації тощо.

Законодавець не дає роз’яснення, якими слід вважати інші уповноважені державні органи, тому доцільно погодитись із М. Хавронюком, що державні органи (органи державної влади), уповноважені відповідно до законодавства України поширювати у відкритому доступі інформацію про переміщення, рух або розташування військових формувань України. Такими державними органами

є самі ці військові формування (їх адміністрація), кожне в межах своєї компетенції, – Служба безпеки України, Державна прикордонна служба України, Національна гвардія України, Управління державної охорони, Державна спеціальна служба транспорту, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України [4].

Діяння, передбачені ч. 1 і ч. 2 є протиправними тільки у разі їх вчинення в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [6].

Надзвичайний стан – це особливий правовий режим, який може тимчасово вводиться в Україні чи в окремих її місцевостях при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного або природного типу не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства і передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування відповідно до цього закону повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [7].

Кваліфікуючими ознаками є дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені за попередньою змовою групою осіб або з корисливих мотивів, або з метою надання такої інформації державі, що здійснює збройну агресію проти України, або її представникам, або іншим незаконним збройним формуванням, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки, за відсутності ознак державної зради або шпигунства [5].

Стаття не містить примітки і роз'яснення поняття тяжкі наслідки не дає. Тому це поняття є оціночним у кожному конкретному випадку.

Суб'єктом злочину є фізична, осудна особа, яка досягла 16-річного віку.

Суб'єктивна сторона характеризується умисною формою вини, корисливим мотивом або спеціальною метою, які є обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони для форм прояву, передбачених частиною 3 розглядуваної статті.

Уявляється, що криміналізація несанкціонованого поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану, відповідає повноваженням держави визнавати суспільно-небезпечним та кримінально-караним діянням, вчинене в умовах воєнного стану, і передбачати за нього кримінальну відповідальність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Packer H. (1968). *The Limits of the Criminal Sanction*. Stanford : Stanford University Press, 1968. 388 p.
2. Українське кримінальне право. URL : https://pidru4niki.com/1001010156184/pravo/vidi_zlochynu_obsyag_ponyattya_zlochynu.
3. Мурашин О. (2013). Стан та перспективи розвитку законодавчої діяльності в Україні. Слово Національної школи суддів України. № 1. С. 174–180.

Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння...

4. Хвронюк М. (2022) Аналіз статті 114-2 ККУ із серії науково-практичних коментарів Миколи Хвронюка про зміни до Кримінального кодексу, прийняті під час воєнного стану. URL : <https://pravo.org.ua/blogs/poшыrennya-informatsiyi-pro-vijskovu-dopomogu-ta-diyi-vijskovyh-ukrayiny-kryminalna-vidpovidalnist/>.

5. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненому в умовах воєнного або надзвичайного стану : Закон України від 24.03.2022 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2160-20#Text>.

6. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/T150389?an=243>.

7. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16.16.2000 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text>.

REFERENCES

1. Packer H. (1968). The Limits of the Criminal Sanction. Stanford : Stanford University Press, 1968. 388 p.

2. Ukrayinske kryminalne pravo. URL : https://pidru4niki.com/1001010156184/pravo/vidi_zlochynu_obsyag_ponyattya_zlochynu.

3. Murashyn O. (2013). Stan ta perspektyvy rozvytku zakonodavchoyi diyalnosti v Ukrayini. Slovo Natsionalnoyi shkoly suddiv Ukrayiny. No. 1. S. 174–180.

4. Khvronyuk M. (2022). Analiz statti 114-2 KKU iz seriyi naukovo-praktychnykh komentariv Mykoly Khavronyuka pro zminy do Kryminalnoho kodeksu, pryynyati pid chas voyennoho stanu. URL : <https://pravo.org.ua/blogs/poшыrennya-informatsiyi-pro-vijskovu-dopomogu-ta-diyi-vijskovyh-ukrayiny-kryminalna-vidpovidalnist/>.

5. Pro vnesennya zmin do Kryminalnoho ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksiv Ukrayiny shchodo zabezpechennya protydyi nesanktsionovanomu poшыrennyu informatsiyi pro napravlennya, peremishchennya zbroyi, ozbroynennya ta boyovykh pry pasiv v Ukrayinu, rukh, peremishchennya abo rozmishchennya Zbroynykh Syl Ukrayiny chy inshykh utvorenykh vidpovidno do zakoniv Ukrayiny viyskovykh formuvan, vchynenomu v umovakh voyennoho abo nadzvychaynoho stanu : Zakon Ukrayiny vid 24.03.2022 roku. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2160-20#Text>.

6. Pro pravovyy rezhym voyennoho stanu : Zakon Ukrayiny vid 12 travnya 2015 roku. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/T150389?an=243>.

7. Pro pravovyy rezhym nadzvychaynoho stanu : Zakon Ukrayiny vid 16 bereznya 2000 roku. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text>.

Дата надходження: 17.02.2023 р.

Svitlana Soroka

Lviv Polytechnic National University,

Cand. of Law

Department of Criminal Law and Process

Institute of Jurisprudence and Psychology

Svitlana.o.soroka@lpnu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9351-4531>

UNAUTHORIZED DISSEMINATION OF INFORMATION ON THE DESTINATION, MOVEMENT OF WEAPONS, WEAPONS AND MILITARY SUPPLIES TO UKRAINE, MOVEMENT OR PLACEMENT OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE OR OTHER MILITARY FORMATIONS ESTABLISHED IN ACCORDANCE WITH THE LAWS OF UKRAINE, MADE UNDER THE CONDITIONS OF WAR OR A STATE OF EMERGENCY: CRIMINAL-LEGAL ASPECT

The criminal-law aspect of the unauthorized dissemination of information about the sending, movement of weapons, armaments and war supplies to Ukraine, the movement, movement or placement of the armed forces of Ukraine or other military formations formed in accordance with the laws of

Ukraine, committed in conditions of war or a state of emergency, was considered. It is emphasized that since ancient times, humanity needs protection from dangerous encroachments. First of all, we are talking about the so-called absolute criminal offenses, among which the main ones were murder, theft, various kinds of deception, etc. and which accompany humanity throughout the entire history of its existence. In order to protect itself from criminal offenses, humanity in the person of an authorized body – the state – determines which actions are criminal offenses. It was found that criminalization is the legal recognition of certain acts as criminal, the establishment of criminal liability for them, which is an important element of legal policy, as it establishes which of the acts are criminal offenses. Certain criteria of criminalization are defined. It has been analyzed that in the conditions of the military invasion of Ukraine by the aggressor country, the problem of the inadequacy of the criminal-legal norms applicable in the conditions of war has become extremely acute. Therefore, the Law of Ukraine of March 24, 2022 No. 2160-IX “On Amendments to the Criminal and Criminal Procedure Codes of Ukraine on Ensuring Counteraction to Unauthorized Dissemination of Information and Sending Transferred Weapons, Weapons, and War Supplies to Ukraine, Movement, Transfer, or Placement of the Armed Forces of Ukraine or other military formations formed in accordance with the laws of Ukraine, committed under conditions of war or a state of emergency” amendments were made to the Criminal and Criminal Procedure Codes of Ukraine, which entered into force on March 27, 2022.

Thus, Chapter I of the Special Part “Crimes against the Basics of National Security of Ukraine” of the Criminal Code of Ukraine was supplemented by Article 114-2. The objective and subjective signs of the crime provided for in Art. 114-2 of the Criminal Code of Ukraine. It was concluded that the criminalization of the considered crime corresponds to the authority of the state to recognize as socially dangerous and criminally punishable an act committed under martial law, and to provide for criminal liability for it.

Key words: criminalization, military, state, state of emergency, weapons, armaments, war supplies, armed forces of Ukraine, military formations.